

MEMUR SENDİKACILIĞINDA TOPLUSÖZLEŞME SÜRECİNE GEÇİLMELİDİR

Artık memurlarımız, sendikal haklardan biri olan “sendika hakkı”nı nesnel bir gerçeklik olarak ülkemizin siyasal ve toplumsal yaşamına sokmuşlardır. Ankara Valiliği'nin, memur sendikalarının ilki olan EĞİTİM-İŞ Sendikası'nın kapatılması istemiyle yargı yoluna başvurması ve mahkemenin halen sürüyor olması bu gerçeği değiştirmez. Çünkü memur sendikaları genel kamuoyunu yansıtan basın organlarınca, ülkemizin bütün siyasal ve toplumsal kuruluşlarınca desteklenmektedir. Hatta kimi valilerce kapatılan kimi memur sendikaları ya da temsilcilikleri yargı kararıyla yeniden açılmaktadır. Bir resmi araştırmada bile, “Anayasamızda ve 657 Sayılı Yasa'da memurlara sendika hakkını tanıyıcı ya da yasaklayıcı bir hükmün bulunmadığı” savlanabilmektedir.¹

Görüldüğü gibi “sendika hakkı”, fiili olarak artık erişilmiş bir haktır ve onun içinde ki, “sendika hakkı” üzerinde yoğunlaştırılmış bir sendikal haklar savaşımının pek bir albenisi kalmamıştır. Kuşkusuz ki “sendika hakkı”nın kullanımı yolundaki savaşım yine de sürecektir, sürmelidir. Ama bu savaşımın ulaşılan yığınsallığın sınırına gelinmiştir ve geride sendika hakkının bir işe yarayıp yaramayacağını görmeyi bekleyen yüz

¹ 15 Nisan 1991 günlü Cumhuriyet ve Güneş gazetelerinde bir bölümü yayımlanan bu araştırma, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca yaptırılmıştır.

binler vardır. Onun için, sendikanın bir “amaç” değil, toplu sözleşme hakkının kullanılabilmesi için bir “araç” olduğunu yığınlara göstermenin zamanıdır. Başka bir deyişle, “sendika hakkı için savaşım”dan, “toplusözleşme hakkı için savaşım” aşamasına gelinmiştir. Üstelik bu iş, memur maaşlarına yapılacak ikinci yarıyıl zamları dolayısıyla daha bir olanaklıdır. Ve bu kez, geç kalınmış olsa bile geçen yılki “Temmuz eylemleri”nden çok daha yetkin bir savaşıma girilmesi gerekmektedir.

- *Toplusözleşme Hakkı*

Memurlara da Bir “Hak” Olarak Vardır.

Ülkemizde “sendika hakkı” için olduğu gibi “toplusözleşme hakkı” için de “hak rejimi” vardır ve bunun dayanağı, onaylandığı için ülkemizi de bağlayan 98 sayılı ILO Sözleşmesi'dir. Ne var ki “sendika hakkı” konusunda iç hukukumuzda hiç bir engel bulunmazken Anayasa ve 657 Sayılı Yasa, “toplusözleşme hakkı”nı ilk bakışta engeller niteliktedir. Çünkü Anayasa'nın 128. Maddesinin 2. Bendinde “memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir” denilmekte ve burada öngörülen “kanun” olarak, 657 Sayılı Yasa karşımıza çıkmaktadır.

Hemen belirtelim ki Anayasa'nın 53. Maddesiyle işçiler ve işverenlere toplu sözleşme hakkının tanınmış olması, bu hakkın memurlara “yasak” olduğu anlamına gelmez. Ayrıca Anayasa'nın başka hiçbir maddesinde de memurlara toplu sözleşme yasağı bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, Anayasa'da memurlar için, “sendika hakkı” konusunda olduğu gibi, “toplusözleşme hakkı” konusunda da “özgürlük rejimi” vardır. Ne var ki bu konuda memurların ve onların sendikalarının önünde, engel olarak, Anayasa'nın 128. Maddesi ile, ondan kaynaklanan 657 Sayılı Yasa çıkarılacaktır.

Oysa buna karşılık, 98 Sayılı ILO Sözleşmesi'nden doğan bir "hak rejimi" vardır ve TBMM'nce onaylanmış olduğundan ülkemizi de bağlayan bu Sözleşme, memurlara da "gönüllü toplupazarlık hakkı" içermektedir.

Acaba 98 Sayılı ILO Sözleşmesi'nin bağlayıcılığı, ekonomik ve toplumsal haklarının belirlenmesinde memurlarımızın "statü sistemi"nden "sözleşme sistemi"ne geçmeleri olanağını içermekte değil midir? Başka bir anlatımla, ekonomik ve toplumsal haklar açısından devlet memurlarını statü (tek yanlı belirleme) sistemine bağlayan Anayasa'nın 128. Maddesiyle bu maddeden doğan 657 Sayılı Yasa'yı, 98 Sayılı ILO Sözleşmesi karşısında geçersiz saymak olanaklı mıdır?

- *Onaylanmış Uluslararası Sözleşmeler*

Ulusal Yasalardan Üstündür.

Bilindiği gibi Anayasa'nın 90. Maddesi son bendine göre, TBMM'nce onaylanmış ya da "usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmelerin" ulusal yasalarla eşdeğerde sayılmasına olanak yoktur. Çünkü aykırılık savıyla Anayasa Mahkemesi'ne ulusal yasalar götürülebildiği halde onaylanmış uluslararası sözleşmeler götürülememektedir. Bu durum, onaylanmış uluslararası sözleşmelerle çelişen ulusal yasaların yerine bu sözleşmelerin uygulanmasını gerektirmektedir. O halde devlet memurlarının ekonomik ve toplumsal haklarının 657 Sayılı Yasa ile tek yanlı olarak devlet (işveren) tarafından belirlenmesi yerine, 98 Sayılı ILO Sözleşmesi'ne dayanılarak toplupazarlık yoluyla belirlenmesi istenebilir ve de istenmelidir.

- *98 Sayılı ILO Sözleşmesi,*

Anayasa İle Çelişse Bile Uygulanmalıdır.

Ancak 657, Anayasa'nın 128. Maddesi gereğince düzenlendiğinden, bu kez karşımıza, onaylanmış uluslararası sözleşmelerle çelişen Anayasa maddelerinin de bu sözleşmeler karşısında geçersiz sayılıp sayılmayacağı

cağı sorunu çıkmaktadır. Anayasa koyucu, Anayasa'nın 90. Maddesinde, “*usulüne göre yürürlüğe konulmuş (onaylanmış) uluslararası sözleşmeler hakkında Anayasa'ya aykırılık savıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz*” dediğine göre, kanımca, 98 Sayılı ILO Sözleşmesi'nin, Anayasa'nın 128. Maddesinin son bendine aykırı olsa bile uygulanması gerekir. Bir başka anlatımla, memurların ekonomik ve toplumsal hakları bundan böyle, Anayasa'nın 128. Maddesinin son bendiyle 657 Sayılı Yasa'nın buna dayalı hükümlerine göre ve tek yanlı olarak değil, memurlara da toplu sözleşme hakkı tanıyan 98 Sayılı ILO Sözleşmesi uyarınca gönüllü toplupazarlık sistemiyle belirlenebilir, belirlenmelidir.

Nitekim memurların sendikal haklarını uluslararası boyutlarıyla yıllardır savunagelen değerli bilim insanlarımızdan Prof. Dr. Mesut Gülmez ko nuyla ilgili son yapıtında,² Anayasa Mahkemesi'nin, “*Avrupa Sözleşmesi'nin anayasal değerini*” birçok kararıyla tanıdığını belirtmekte ve ayrıca, hukuk alanında tanınmış kimi bilim insanlarının konuya ilişkin olumlu yaklaşımlarından örnekler vermektedir. Örneğin A. Şeref Gözübüyük'ün bir makalesinden şu alıntıyı yapmaktadır:

“İç hukukun bir parçası olan sözleşme, Anayasaya aykırı bir hüküm taşısa bile uygulanmaktan alıkonulamaz; mahkemeler önünde Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülemez.(.....)Kısaca belirtmek gerekirse, sözleşme ile Anayasa'nın, ya da herhangi bir yasanın çatışması durumunda sözleşme uygulanır. Anayasa, antlaşmaların Anayasa'ya aykırılığının ileri sürülemeyeceğini belirtmek suretiyle, iç hukuk yönünden antlaşmaların üstünlüğü ilkesini benimsemiştir.”

Sayın Gülmez yine bu yapıtında kendi görüşünü de şöyle dile getirmektedir: “*Uluslararası hukukun tanıdığı ve güvenceye aldığı toplupazarlık hakkı*

² Prof. Dr. Mesut Gülmez, *Memurlar ve Sendikal Haklar. İmge Kitabevi Kasım 1990.*

da bu yasalara karşı kullanılabilir. Çünkü (...) toplupazarlık, kamu görevlileri için, Anayasa'nın ulusal yasalara üstün tuttuğu uluslararası bir belgeden doğan bir hakır."

Bir kez daha belirtelim ki, memur sendikalarımızın, "sendika için savaşım"dan, artık "toplusözleşme hakkı için savaşım" evresine geçmeleri gerekmektedir. Ve bu savaşımın hukuksal dayanağı 98 Sayılı ILO Sözleşmesi'dir.

En başta memur sendikaları olmak üzere öteki bütün memur kuruluşları, dileyelim ki ortaklaşa bir tutumla, memur kamuoyunda düşük oranlı ikinci yarıyıl maaş zammına karşı yükselmeye başlayan tepkileri "sendika hakkı", özellikle "toplusözleşme hakkı" istemlerine dönüştürsünler; şimdiden, bu aşamada uygulanabilir bir toplusözleşmenin biçimi ve içeriği, yöntemleri üzerinde teknik çalışmalara başlasınlar.

Ağustos 1991